

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalımı!*

Nietzsche

Cilt VI. 1 Eylül 1929. Sayı : 138

Musahaba

Kendi kendine inanmayanlar

Aramızda sık sık tesadüf edilen bir tip vardır. Bunlar kendi yaptıklarıyla kendileri alay ederler, iştirak eylediği işleri kendileri de beğenmezler, kendileriyle beraber olanlar da nefisleri gibi bunların istihza mevzuudur. Ne yapıyorsunuz? diye sorduğunuz zaman “ne yapalım birader, gösterişle meşgulüz,” derler. Bunlara göre hayat mütemadiyen aldatmaktan, aldatır olduğunu söylemekten ibarettir. Bu gibiler garip bir hava yabalar: Onların zehirledikleri yerlerde vazife duygusu yoktur. Dayanılacak, üzerinde durulacak, müdafaa olunacak fikir mevcut değildir. Hiç bir şeye hatta kendilerine de inanmazlar. Etrafa bakan dikkatli bir göz aramızda bu nevi insanların çoğaldığını görür.

Cürüm işleyenlerden nefret ederiz, çünkü her cürüm içtimaî

tesanüde karşı gelmektir. Halbuki bu söylediğim insanlar “hayat,”ın hiç bir ahlâkî kıymetini kabul etmezler. Onlarca vazife diye inanılacak ve takip edilecek bir yol düşünülemez. Nefisleri gibi cemiyet te aldatma ile gıdalanır. Bunlara göre son zamanlarda çok söylenen bir tabirle bütün işler bir “katakulli,” den ibarettir. Bunların nazarında vazife ve millî cemiyete bağlanma duygusu mevcut değildir. Bu tiplerin çoğalması cürümlerin artmasından fazla cemiyeti hırpalar, onun için bu tip insanların çoğalmasından daha çok korkmalıyız.

Bu gibilerle mücadele için ne yapmalı? birinci derecede yapılacak şey bu insanların takbihle, hatta nefretle karşılanmasıdır. Nefsini alay mevzuu yapanlar bu kadar, küçülmüş ve razı olanlar, yaptığı işe ve vazifeye inanmayanlar hayatın

manevî ve ahlakî kıymetine ehemmiyet vermiyenlerdir. İnsanlığa hiç bir yararlığı dokunmayacak olan bu kimse erin cemiyeti bozmamalarına çalışmak herkes için bir vazifedir.

Bu günün Maarif adamlarına düşen mühim işte gençleri böyle bir hale düşmekten korumak olmalıdır.

Gençlere anlatmalıyız ki hayata esaslı kıymeti veren en mühim âmil vazifeye bağlanmaktır.

Kendine bir yol açmağı, o yolda zevkle, imanla çalışmağı bilmeyen insanlar, yorgunluğunu yaptığı işin iyiliğiyle unutmayanlar hakikî saadet nedir, bilemezler. Gençlere böyle bir ahlakî yaşayış zevkini veriniz, artık kendi kendine inanmayan, yaptığıyla alay eden insanlar göremezsiniy.

Mehmet Emin

Bir sayfa fen

Adese önünde zuhal

Zuhalin halka üstünde bıraktığı gölge.

1600 senelerinde Hollanda'nın Midelburk şehrinde beşeriyetin müteşekkiri bulunduğu iki mütefennin yaşıyordu. Birisinin ismi Zahariya Yansen, diğerinin Hants Liperhey idi. Bunların ikisi de gözlük imal ederlerdi.

Yansen 1590 senesinde insanları hayrete düşüren mikroskobu icatetti. arkadaşları da 1608 de dürbünü yaptı. Bu alet mikroskoptan fazla tesir bıraktı. Mikroskop küçük cisimlerin, dürbün ise uzaktaki ecramın mahiyetini meydana çıkarıyordu. Şayanı memnuniyet ki Arzın aynı noktasında çalışan iki şahsiyet aynı zamanda iki mühim ihtirada bulunuyordu:

1590 da İtalyada diğer meçhul bir san'atkâr küçük mıkıyasta bir dürbün yapmıştı. Bu dürbün hâlâ operalarda istimal olunan dürbünlerden hemen farksızdı. Artık ihtira yapılmıştı. Yansen ile arkadaşları çarşı ve pazarlarda gözlük satmaktan usanmışlar, ve yeni bir seyahate doğru yola koyulmuşlardı. Liperhey seyahatı esnasında dürbünü ile uzakları seyrediyor e gittikleri mahallerde ahaliye de

daha ziyade tevazzuh etti. Bunun için bir kaç gün sarfetmiş adeselerin tadilatın muvaffak olmuştu.

23 Ağustos 1609 tarihinde gayet büyük bir tekerliğin üzerine tesbit ettiği küçük dürbününü Venedik şehrinin ortasındaki bir meydana rekzetti. Burada dürbünü semalara tevcih ederek keşfiyata koyuldu. Bizi bu gün devasa aletlerimizin yanında Galilenin bu dürbünü bir çocuk oyuncakı gibi idi.

Bu günkü Teleskopların ma teferruat sıklığı yüzlerce tona balığ olur. Yalnız aynasile adeselerinin kutru iki metrodan fazladır. Galile o vakite kadar müstevi bir şekilde görünen kamerin yanında sivri dağların mevcudiyetini ilk defa dürbün ile keşfediyordu.

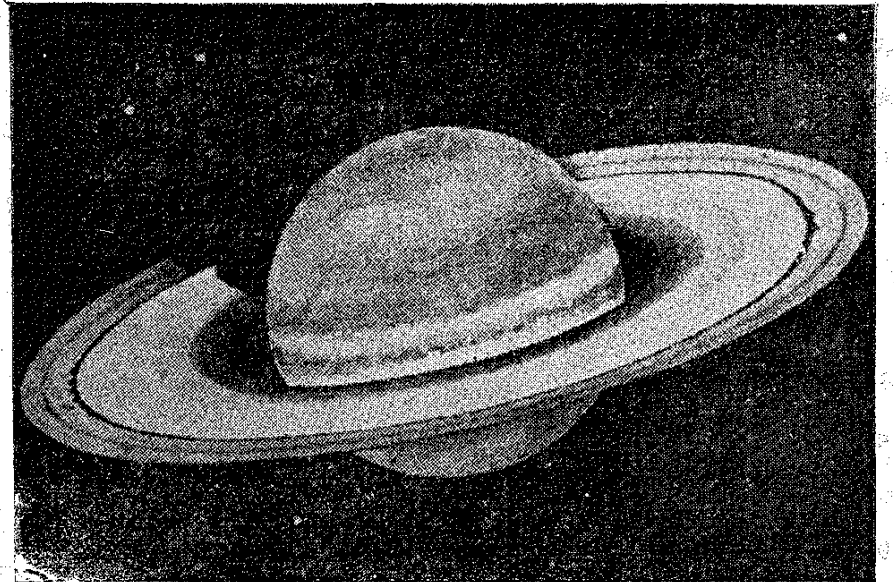
“ Galile 1610 yazında dürbününü Zuhale çevirdi, hayret etti: Çünkü diğer seyyarelere benzemiyordu!

Biçare Galile, ömrünün sonuna kadar bu kemerli yıldız muammasını keşfedemedi, ve merak içinde öldü.,,

uzaklardaki esrar-engiz noktaları seyrettiriyordu, ma-mafih o devirde bu hadise halk üzerinde matlup tesiri icra edememişti. O zaman İtalyada tabiat tetkikatı ile iştihar eden Galile bu parlak ihtirai muttali olunca dürbün nazarile adeselerin mevkilerinin vaziyetlerini tetkika koyuldu, adeseleri o vaziyete getirdi ki ecramın eşkalî mümkün mertebe

Aynı zamanda gayet temiz gibi görünen güneşin sathındada bir takım lekeler meydana çıkardı. Onun aleti uzaktaki seyyareleri daima kürevî gösteriyordu. Bunların teşekkülâtında da Arza müşabehetler vardı. Bu hadise üzerine o zaman alimler hayrete düşmüşlerdi. O zamanlar Galile gibi şöhet alan Kupernik, Galilenin keşfiyatını kalul ve tasdik ediyordu. Fakat bu alimler kilisa papaslarının mukavemetine maruz kalmaya başlamışlardı. Aynı papaslar Romada 1660 senesinde Gioradano Brono'yu yakmışlardı. Bir müddet sonra Galile de aynı sebepten dolayı mahkemeye sevk edilmişti. Bu betbaht alimin talii kendisini mahkemeye sürüklemişti. Engizisyon mahkemesi prensibi hakkında Galileden izahat istedi ve bu yolda hiç bir söz sarfetmemek şartile serbest bırakıldı. Galile kayıt altında bir esir vaziyetine düşmüştü.

Serbest düşünce bilecek, yalnız tetkikatını etrafa neşretmeyecekti. Galile bütün seyyaratı gözden geçiriyordu. Yalnız nazarı dikkatini fazla celbedan Zuhale = Saturn seyyaresi olmuştu. Eskiden seyyarenin güneş etrafında

Zuhalin yalnız halkasına teleskopla bir nazar.

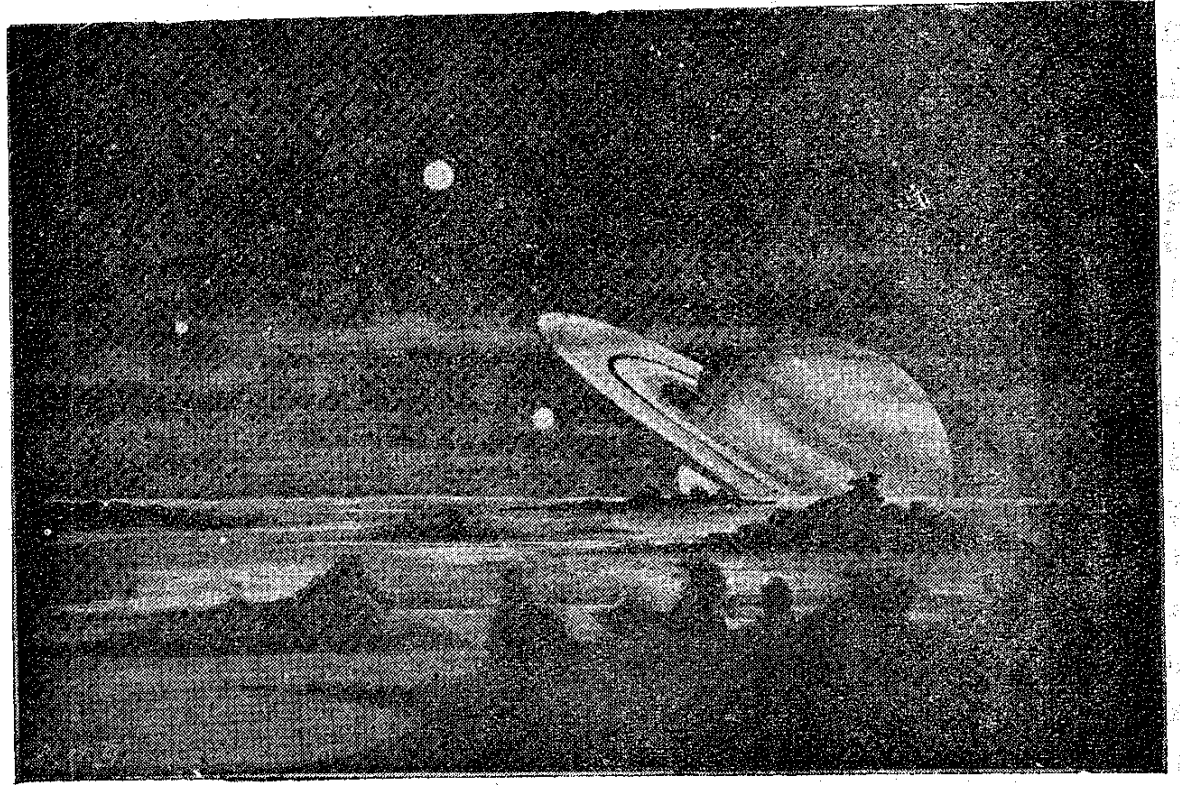
devrettikleri malûm değildi, ondansonra Üranüs yıldızı 1781 tarihinde Harşil tarafından bulundu. Bir müddet sonra meşhur astronomlardan Galle 1846 tarihinde meşhur riyazi Fransız Luveriye' nin keşfettiği Neptonu semade kendi teleskobile tesbit etmişti. Bununla beraber güneşin etrafında devreden ve ziyayı şems altında kalmış seyyarelerin bulunması ihtimali vardı, heyetişinas bunları taharri etmekte idi. Galile 1610 tarihinde bir yaz günü kendi dürbinini Zuhâl yıldızına tevcih etti, orada şayanı hayret manzaraya şahit oldu, çünkü semadaki diğer syyarat, kamer, güneş, parlak ve küre şeklinde yekpare görüldükleri halde bu seyyare üç kısımdan ibaretti: Filhakika bunun da esas kısmı bir küre şeklinde idi isede Galileye göre sağında ve solunda birer munzam kütle bulunuyordu.

Bunlar insanın kulağı mevkiinde idiler. Bu kulaklar uzun yolculuğu esnasında Zuhâl'in refiki syyahatı idiler. İşe bu manzara büyük bir muamma idi 1612 senesinde Galile nin yaptığı ikinci bir tetkikatte bu kulaklardan hiç bir iz görmedi. Zuhâl de öteki seyyareler gibi adi bir küre şeklinde görüyordu. Galile asıl şimdi hakiki bir muammanın karşısında mephut kalmıştı. Biçare Galile hayatının sonuna kadar bu acip muammayı halletmeğe muvaffak olmamıştır. Diğer taraftan başka ulema da bu esrar engiz muammayı çözmeğe çalışıyorlardı. Gazatti namında bir Fransız heyetişinası her gün Zuhâlde yeni yeni tebeddülât görüyordu. 1630 tarihinde yani 24 sene sonra bu kulaklar yine zuhur ettiler. 1636 da heyeti umumiye iki kuluplu bir kâseye benzmişti. Bir kaç sene sonra bu kulaklar yine kayboldu. Fakat 1656 da yeniden meydana çıkıyordu. bu şayanı merak meseleyi halletmek kime nasip olacaktır?

Sabit alatı rasadiyenin daha ziyade tekemmül ettiği 1656 tarihlerinde rakkaslı saatin mucidi Felemenkli Üygens bu bilmecâyı halletmiştir.

Kulakların küreyi ihata eden ve bunun etrafında mütemadiyen rakse-den serbest bir halkadan ibaret olduğunu meydana çıkarmıştır. Zuhâl'in, Arza ve Güneşe bazaran aldığı vaziyetler icabı ve halkanın hareketi ile hususî safhalar Zuhâlde zaman zaman muhtelif manzaraların husulüne sebbiyet verizordu. Bu halkanın safhatını bir misal ile izah edelim:

Meselâ elinize bir elma ve bir de elmadan biraz daha büyük dairevi bir mukavva alınız. bu mukavva merkezine elmanın kolaylıkla geçebileceği kadar bir delik açınız. Şimdi elmayı bir iplik'e odanızın tavanına asınız; elinizde kalan dairevi mukavvanın iki nihayetine birer tel raptettikten sonra bunu elmanın hattı üstüve hizasına kadar kaldırınız. İşte sunî Zuhâl meydana gelmiştir. Şimdi raptolunan tellerin müşterek mihveri etrafında halkayı tedvir ederseniz tedricen elde ettiğiniz safhalar Zuhâl'in halkasının te'li ettiği safhaların aynı olur.

Zuhâl'in iki peyki ile beraber gurup edişi.

Öyle bir zaman gelecektir ki, dairenin kenarları uzaktan bakıldığı vakit elmanın ortasından geçirilen bir çubuğa benzeyecektir. İşte halka gayip olmuş ve bir hat haline geçmiştir. Bu tecrübe bize tabii Zuhâl'in hareketi hakikiyesini irae eder. Asrî teleskoplar Zuhâl aleminin merak aver safhatını kaydeder. Hiç bir yıldız yoktur ki onun kadar insanları teshir edebilsin.

Geceleri Zuhâl'in üzerinde semasını tezyin eden on adet peyki vardır. Semanın en süslü yıldızı ve diğer yıldızların da en sevimli yoldaşı Zuhâldir.

Zuhâl'in sathı üzerinede merakı mucip arızalar yoktur, Fakat onu muhit olan müzeyyen halkanın etrafı gönderdiği manzaraların tahlifi ona daha büyük bir revnak vermiştir. Yalnız kürrenin

üzerinde sincabî renkte bulutlardan müteşekkil kurdele daireleri vardır ki bunları uzaktan gül rengine boyanmış görürler. Bazı mıntakalarda açık esmer renkli lekeler bulunur. heyeti umumiyesi henüz soğmamış ve hâli teşekkülde bulunduğunu irae eder. Etrafından daima dalgalanmakta bulunan bir buhar denizi mevcuttur. Zuhâl'in cesameti Arzdan takriben on defa büyüktür. Hareketi yevmiyesi $10\frac{4}{1}$ saattir. Bu kadar yevmî sürata mukabil senevî hareketi de o kadar uzundur. Bir devri seneviyi ancak 29,5 senenede ikmal eder. Yani 29,5 Arz senesi zarfında

Güneşin etrafını bir defa devreder. Zuhâl'in halkası bazı ulemaya göre milyarlarca küçük peyiklerin heyeti mecmuasından addolunur. Fakat hakikatta henüz kati surette bu halkanın nasıl ve neden teşekkül ettiği hallolunmuş değildir.

Yalnız halkanın bir biri üzerine mevzu ve renkle inin tehalüfû ile kolayca tefrik edilen bir çok halkaların heyeti mecmuasından ibaret bulunduğu tahakkuk etmiştir. Zuhâl'in süslü görünen halkasının Arzımızda mevcudiyeti şayanı arzu değildir. Teşekkür olunur ki Arzımız böyle süsten mahrumdur. Çünkü halka, Şesten verit şuaatı zaruriye ve ziyaiyeyi belederek bizi ziyadan ve harareten mahrum bırakacaktır.

Hulusi Mehmet